

Gyerekboszorkányok ÁRVÁK KONGÓBAN

Kongó magyar állampolgárok számára „utazásra nem ajánlott ország”. A „muzungu” – a fehér ember – félt és csodált félisten ott. Akik az iránta való érzéseiket ki is mutatják, azok a gyerekek. Nekik a legnehezebb: a nagyvárosokban egyre több az utcagyerek, jó részük otthonából elűzött „gyerekboszorkány”. A szerencsésebbek külföldi alapítványok által fenntartott árvaházakba kerülnek. Az egyiken – és a mellette működő iskola homlokzatán – magyar zászló lengedez. **Mihalicz Csilla** járt náluk.

A hajdani belga királyi birtok egzotikus földjére leginkább kétféle fehér ember lép: aki a zavarosan halászna, illetve aki enyhíteni szeretne a gondjain. Szerencsére egyre több van az utóbbiból is, de sokan a segítség álcája mögé rejtőzve próbálnak a kolonizáció új, rafinált módszereivel még egy bőrt lehúzni Afrikáról – ilyenek például azok az adóparadicsomokban bejegyzett cégek, amelyek mintha kegyet gyakorolnának, úgy telepednek meg Afrikában, de a hasznukat adózatlanul menekítik ki. Miközben a világ azt hiszi, hogy önzetlenül segíyezi a fekete kontinenst, valójában a kizsákmányolásnak csak a módszerei változtak.

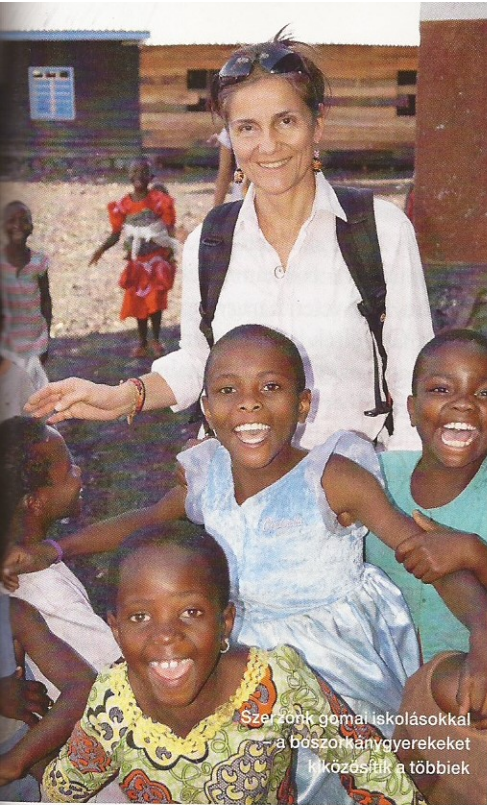
Az önzetlen segítők dolga nem könnyű. Az első, amit itt el kell felejteni, az az európai gondolkodásból fakadó megközelítés. Érvényes ez mindenekelőtt a szegénység, a túlnépesedés, vagy az olyan súlyosbodó társadalmi jelenségek kezelésére is, mint például az elárvult utcagyerekek. A Kongói Demokratikus Köztársaság csaknem hetvenmilliós népességének fele 14 év alatti. Miként a többi fejlődő országban, itt sem írta még felül a társadalom az évszázadok óta érvényes szaporodási parancsot, túlélési stratégiát: a sok gyerek a záloga a közösség és az egyén fennmaradásának, a többnejlőség tehát nem választható életforma, hanem kötelesség: a közösség kinézi magából azt a férfit, aki nem vesz második, harmadik, negye-

dik feleséget, és azt az asszonyt is, aki nem szüli egyik gyereket a másik után. Aki magzati vagy csecsemőkorukban elveszíti a gyerekeit, azt boszorkánynak bélyegzik. Hasonló sorsra jutnak a felesleges gyerekek: az elhalt rokonok árvái is. Az UNICEF 2007-es jelentése szerint Kinshasában 13 ezer körül volt az utcagyerekek száma – ők családon belüli rossz bánásmód, árvaság vagy boszorkányvád miatt kerültek utcára.

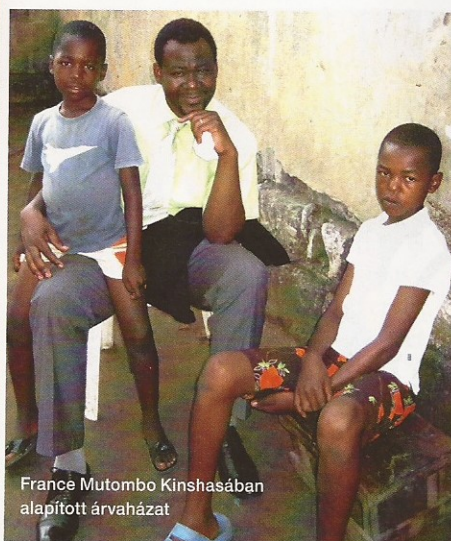
A BŰN: ÁRVASÁG

Nem mintha a kongóiak nem imádnák a gyerekeiket. Az afrikai emberek mindent érzelmi szűrőn át néznek, ugyanakkor az érzelmeiket erősen befolyásolják az évszázadokon át meggyökeresedett tradíciók, illetve a babonákkal,

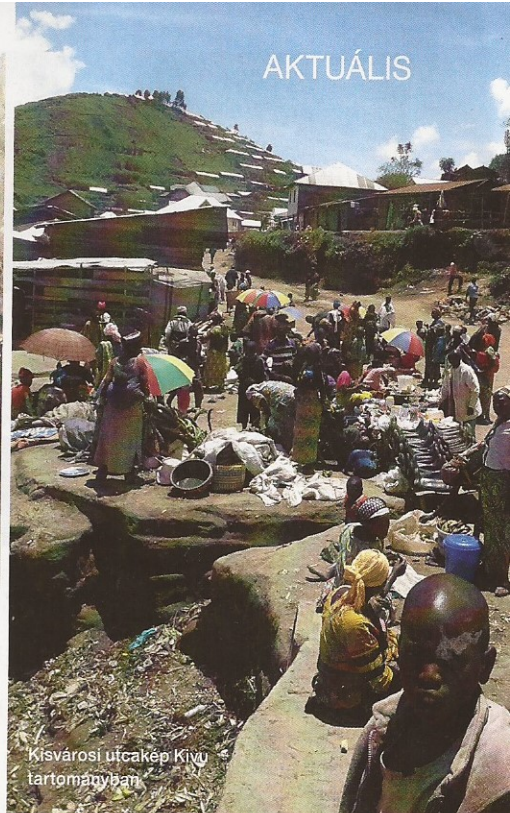
AFRIKA – KÖZELRŐL Szerzőnk afrikai tanulmányútja a HAND Nemzetközi Humanitárius és Fejlesztési Civil Szövetség Koherensebb Európa egy igazságosabb világért című projektjének keretén belül valósult meg. A projektet támogatja az Európai Bizottság és Magyarország Külgazdasági és Külügyminisztériuma. A tanulmányút során két magyar újságíró Kongó, Kenya és Tanzánia kiemelt fejlesztési projektjeit látogathatta meg, az egyik a cikkünkben is említett College Othniel iskola, melynek új épületszárnya a Magyar Külgazdasági és Külügyminisztérium támogatásával épült fel. További információ: Hand.org.hu

Szeretnek gamai iskolásokkal
– a boszorkánygyerekeket
kiközösítik a többiek

France Mutombo Kinshasában
alapított árvaházat

Kisvárosi utcakép Kivu
tartományban

a törzsi vallásosság elemeivel, az irracionális félelmekkel átszőtt hiedelemvilág. A babonás képzetek sokszor bűnbak-képzéssel segítenek feldolgozni azt, amivel az értelem nem képes megbirkózni: többek közt a váratlan halált. Így lesz hibás a rokonság szemében például egy szeretett kisgyermek elvesztéséért a boszorkány anyja vagy az egyik testvér. „A Kongóban élő törzsekben az a hiedelem terjedt el, hogy a hirtelen halál-nak valami természetfeletti oka van, és rögtön elkezdik keresni, ki a felelős érte – magyarázza France Mutombo, az Afrikáért Alapítvány vezetője, aki 20 éves koráig Kongóban nevelkedett, a családja ma is ott él. – Ha a meghalt férj reggel vitatkozott a feleségével, és valaki hal-lotta, hogy az asszony átkot mondott, vagy csak annyit, hogy »na várj csak, majd meglátod...!«, ez már elég ahhoz, hogy a férje balesetéért felelőssé tegyék. Akibe ugyanis boszorkány költözött, az szerintük előre tudja, ami következik, és terveihez felhasználja a sötétség erőit. Kinshasa egyik szegénynegyedében hat éve tart fenn az Afrikáért Alapítvány árvaházat – 11 lakójából 3 üldözött gyerekboszorkány volt, mielőtt beke-rült volna. Amikor 2008-ban felvettük a gyerekeket, rengeteg kilátástalan hely-zetű árva közül választottuk ki őket. Az egyik 14 éves lány már nem élne, ha az alapítvány nyolcéves korában rá nem

talál. Apja nem érte meg lánya születését, édesanyja, aki maga is árvaaként nőtt fel, 2003-ban követte férjét a sírba, mindketten tbc-ben haltak meg. A kislányt a nagynénje nevelte egy ideig, de aztán boszorkánysággal vádolta meg és elül-dözte. Sarah egy baráti csalá-dhoz került Kinshasa egyik nyomornegyedében, de ott is boszorkányként kezelték. 8 évesen került az Afrikáért Alapítvány árvaházába és a College Othniel elemi iskolába.

Az egyik kamasz fiú félíg háborús árva, két idősebb fiútestvérétől távol nevelke-dik az árvaházban. 1999-ben még egyéves sem volt, ami-kor elveszítette az édesapját, aki a kongói hadsereg katonájaként el-esett. A megözvegyült édesanya jöve-delem nélkül maradván házi készítésű apróságok árusításából próbálta eltartani a gyerekeit Lumumbashi városában, de 2004-ben a piacról hazafelé tartva el-ütötte egy autó. A kisfiút Kinshasában élő nagyanyja vette magához. A nagy-mama férje azonban – aki nem édesapja az elhunyt anyának – koholt váddal el-űzte őt. A kisfiú éjszakánként templom-kba, ismerősökhöz kéredzkedett be, míg az alapítvány szociális gondozói rá nem találtak. 9 évesen került iskolába.”

„...ÉS AKKOR A SZARV MEGÁLLT”

Kongóban évszázadokon át működő társadalmi hagyomány volt, hogy az ár-ván maradt gyerekeket a rokonok vették magukhoz: etették, nevelték, jó esetben

A magyar támogatással működő iskola új épületszárnyát avatott

iskoláztatták is. A háború és a gazdasá-gi válság azonban rengeteg családot tett munkanélkülivé, és a „plusz”-gyerekek befogadása erőn felüli terhet jelentett. Nemet mondani lehetetlenség, mert a közösség nem tűri el a hagyományok megsértését, de ha az özvegyre rásütik a boszorkányságot, akkor már a gyerekei is „fertőzötteknek” számítanak, tehát kiköz-sösítik őket. A környezet azonnal amel-lé áll, aki bementa a boszorkányvadás-t, a „bűnösöket” pedig törzsi varázslóhoz viszik, aki „meggyőződik” róla, hogy a vád igaz-e. Egy 33 éves kongói üz-letember gyerekkorában – testvéreivel együtt – átesett ilyen „igazoló eljáráson”. „Ötéves voltam, a bátyám kilenc, a nő-vérem hét. Az anyukánkat eltávolították tőlünk, nem értettünk semmit abból, hogy miért, de rettenetesen hiányzott. A nagybátyánk egy nap azt mondta, hogy templomba megyünk. Borzasztó-

Doria családjában öt generációt tart el három nő

„Apám apja boszorkány volt, ebben biztos vagyok, és abban is, hogy megrontotta az anyukámat. Nagyon kell vigyázni, mert itt élnek körülöttünk, és könnyű elkapni a boszorkányságot!”

an elcsodálkoztam, hogy a templom egy kis viskó, amiben félelmetes álarcok, képek, szarvak, furcsa eszközök, zacskókba kötözött füvek voltak. Egy férfi várt minket, és először a bátyámat kezdte faggatni, hogy vallja be, boszorkány-e. Közben egy szarvval a nyakát kezdte átszúrni, és amikor a bátyám mondta, hogy igen, boszorkány, és kérdésre azt is »bevallotta«, hogy a boszorkányságot az anyukánktól kapta, a szarv megállt. Úgyhogy amikor én következtem, már tudtam a helyes választ. Ezután elvittek minket egy másik varázslóhoz is, aki gyógyfüveket adott a kezembe, azokat kellett fognom, és valahogyan arra a következtetésre jutott, hogy én »jó boszorkány« vagyok. A testvéreimet viszont továbbra is üldözték. Nekem is nagyon sokáig rémálmaim voltak. Boszorkányok támadtak rám, aztán azt képzeltem, én magam vagyok boszorkány, és elkezdtem másképp viselkedni. Elhittem, hogy hatalmam van, az álmaimban megjelent rémek ezt csak igazolták. A sátán tágas kaput nyitott meg előttem, szinte éreztem, hogy megszállt. Bosszúvágy támadt bennem, hiszen megverték, éhezettek minket, de nem volt hatalmunk megvédeni magunkat és szembeszállni. Az volt a szerencsénk, hogy édesapánk, aki a boszorkányvád idején távol volt, hazajött, és ő nem

hitt ebben az egészben. Ennek ellenére évekig tartott, mire sikerült a rokonság ellenére az édesanyánkat visszahoznia. Én pedig megértettem, hogy ha hagyom eluralkodni magamban a bosszúvágyat, akkor hatalma lesz rajtam a gonosz-nak, és onnantól bármit tehet velem. Úgyhogy inkább a tanulásban és a foci-ban igyekeztem kitűnni, és lassan kiűztem magamból a rémeket.”

„APÁM APJA BOSZORKÁNY”

A 22 éves Doria családját is a boszorkányságvád dülta szét. Neki szerencséje volt: elhagyták ugyan a szülei, de a nagymamája és a nagynénje felnevelte. Arra egyelőre nincs pénz, hogy folytassa

a tanulmányait, pedig álmai netovábbja, hogy gyermekorvos legyen. Maga is a College Othniel iskolába járt, és egy éve visszatért az elsősöket tanítani. Doria 1992-ben született a második világháborúban harcolt katonáknak épített táborban, ahol veterán nagypapája házat kapott. Ott éltek a szülei, amíg édesanyja és apai nagypapa közt hatalmi harc nem kezdődött – boszorkányságálca mögé rejtve.

„Anyukám el akart költözni, mert konfliktusok voltak, apukám viszont nem akarta elhagyni a családját. Anyámat meg akarta mérgezni a nagypapám, egy levelet adott át neki, ami meg volt mérgezve. Anyukámat figyelmeztette egy rokonunk, hogy veszélyben van, ne nyissa fel a levelet. A nagypapám

Doria (sárga szoknyában) azért is szeretne tanulni, hogy segítsen nővérének és családjának

kényszeríteni akarta, hogy olvassa el a levelet, de ő megtagadta, ennek ellenére megbetegedett. El akart menni onnan, hogy béreljenek másik házat, de mivel a nővérem születése előtt anyukámnak volt már három gyereke, akiket elveszített, hiába születünk mi, utánam még a húgom és az öcsém is, a nagypapám rásütötte anyámra, hogy »nem tartja« a gyerekeket, beteges, ezért jobb volna, ha elmenne. Apám egyetértett ezzel, mi pedig anyámmal mentünk. Mivel nem tudott volna eltartani minket, az anyai nagymamámhoz kerültünk, amikor nyolcéves voltam. Neki köszönhetjük, hogy életben maradtunk. Úgy tartott el minket, hogy hétfőn át-

evezett a pirogájával az örvénylő Kongó folyó túlsópartjára, és ott dolgozott a földéken, szombaton reggel jött haza, hozta a pénzt és az ételmet. A nagybátyám családjával maradtunk, a felesége főzött, amiből hol jutott nekünk is, hol nem. De a nagymamának köszönhetően tízéves koromtól iskolába is tudtam járni.” Doria anyja egyedül él, apja másik feleséget vett, mindkettőjükkel ritkán találkoznak a gyerekeik. Amíg kicsi volt, Doria öccse el-eljárt az apjához, megtanulta tőle az asztalosmesterséget, és kisebb sámlik készítésével már egészen kicsi korában keresett pénzt. Doria kiváló tanuló és törekvő kislány volt az iskolában a tanárai szerint. Biokémiából különösen jó volt, de a tanára tanácsára az iskolában vállalt munkát: elsőöket már érettségivel is taníthat. Harmadik éve foglalkozik a kicsikkel, 28 gyerek van a keze alatt, nagyon szereti őket. Otthon érzi magát a College Othniel iskolában, hiszen maga is itt végzett. De nem mondott le arról, hogy az álmaikat követve egyetemi diplomát szerezzen, de legalábbis ápolóit, és kórházban dolgozhasson, gyerekeken segíthessen. A tandíjat azonban nem tudja előteremteni. Udvarlója, Emmanuel szintén ápoló, a kórházban találkozott, amikor Doria nővérének az egyik gyereke beteg lett. Kéthetente találkoznak, mert a fiú a reptéren túl dolgozik, Doria pedig a nagymamánál él. Azért álmodik egy jobb életéről, hogy tudjon segíteni a testvéreinek és a nagymamájának. A nővére leányanyaként szült gyermeket, emiatt kényszerházasságba kellett mennie, amelyben nagyon szenved. Bár mindnyájuk életét megkeserítette a boszorkányos vád, Doria is hiszi, hogy vannak ártó szellemek.

„Apám apja boszorkány volt, ebben biztos vagyok, és abban is, hogy megrontotta az anyukámat. Nagyon kell vigyázni, mert itt élnek körülöttünk, és könnyű elkapni a boszorkányságot!”

ENYHÜLÉST NEM AD, DE ELPUSZTÍTHATATLAN

A boszorkányvadás nem hogy ritkábbak lennének, de egyre erősebben hatnak.

„Akinék hatalma van a családban, az mindenbe beleszólhat: eldöntheti, ki kit vehet feleségül, eladhatja-e a házat, hová költözhet. A tekintélyelv roppant

erős Afrikában: a családtagoknak pedig engedelmeskedniük kell. Nehéz ilyen viszonyok közt úgy beavatkozni, hogy azazal ne rontsunk a kitaszítottak helyzetén – osztja meg segítői dilemmáit France Mutombo, az Afrikáért Alapítvány elnöke. – Azzal, hogy a nyugati alapítványok nagy árvaházakat üzemeltetnek, amelyekbe befogadják a kiközösített gyerekeket, voltaképpen gyengítik az afrikai tradíciókat: leveszik a felelősséget a rokonokról, ahelyett, hogy azt erősítsék, ami évszázadokon át működött: a családi szolidaritást. Más kérdés, hogy nem lehet tétlenül nézni az utcagyerekek keserves sorsát. Sokat gondolkodom a megoldáson, ezért is nem vettünk fel egyelőre új, kisebb gyerekeket. Meg azért is, mert csak a kis létszámú, családi léptékű és szerveződésű gondozásban hiszek. Nálunk két mama van a gyerekekkel, volt egy »apukájuk«, az igazgató, aki sajnos nemrég meghalt, az ő szerepét átmenetileg a lelkész úr vette át. Nálunk is volt olykor boszorkányozás, de leállítottam. A gyerekek őszinték, beszámolnak a velük történt igazságtalanságokról. Arra jutottam, hogy olyan szociális gondozói hálózatot kell kiépítenünk, amely nemcsak a gyerekek felkarolásában segít, hanem a közösségbe való visszagondozásban is. Ez sziszifuszi munka, de csak ettől remélhető, hogy visszatalálnak a gyökereikhez az árvaházban felnőtt gyerekek. Itt jó nekik, mert testvéreként nevelkednek, de kikerülve, nincstelenekként kell majd valahogyan visszailleszkedniük a társadalomba.”

Amit csak fehér ember hozott az afrikai földrészre, az eddig mind visszajára fordult – ez a helyzet a nyugati vallásokkal is. A kereszténység áhitatos

templomi csendje nem vonzó az afrikai emberek számára, inkább a harsány kis-egyházak találunk követőkre, amelyek olyan módszerekkel kábítják a híveket, amelyekkel más földrészeken nem menének előrukkolni. Nem véletlen, hogy a gyerekboszorkányvadás az ébredési mozgalmak és a karizmatikus lelkészek tevékenységével sokasodtak. A kongói tévé vallási csatornáinak közvetítenek ördögűzéseket is: látható, amint heves mozdulatokkal földre lökik, erőszakkal leteperik, rázzák a „démonoktól megszálalt” embereket. Jövedelmező üzletág lett a rontáslevétel: a „szabadítók” két táborot alkotnak, de egyben megegyeznek: mind a vallási ébredési mozgalmak vezetői, a karizmatikus lelkészek, mind a hagyományos törzsi varázslók szépen gazdagodnak a démonűzésekből.

Az afrikai kontinens olyan, mint a bababf, amely éghetetlen, elpusztíthatatlan, árnyékot nem ad, de vaskos törzsében akár 120 ezer liter nedvességet is tárol, lédús gyümölcse minden rablót és szélhámost jóllaktat. Nem lenne baj, ha végre a saját gyermekeit táplálhatná. Két feltétele van annak, hogy Afrika megszabaduljon a démonaitól – az egyik rajtuk is múlik: ha úgy segítünk, hogy Afrika tudjon a maga útján fejlődni, és nem zúdíjuk rá „civilizáció” címén az európai-amerikai fogyasztói kultúrát, ha az oktatás, felvilágosítás, „vallási ébredés” címszavai alatt nem egy újfajta függőséget alakítunk ki. A másik rajtuk áll: azon múlik, képesek lesznek-e ki-méltlenül lerázni magukról az élősködő külföldi tőkét, a saját korrupt vezetőiket és a törzsi különbségeket a maguk hasznára fordító alattomos bujtogatókat.

HA ÖN IS SEGÍTENI SZERETNE...

Az Afrikáért Alapítvány a Kongói Demokratikus Köztársaságban, Kenyában és Tanzániában oktatási, szociális és egészségügyi téren tevékenykedik: Kongó fővárosában, Kinshasában az Othniel Általános és Középiskolát 2002-ben alapította. Ma több mint 700 gyermek tanul ott. A szülők – szociális helyzetüktől függően – oktatási hozzájárulást fizetnek, de indokolt esetben térítésmentes tanulásra is lehetőség van.

A La Providence árvaház kis létszámú, családis intézmény. Az alapítvány hon-

lapján keresztül virtuálisan örökbe lehet fogadni egy-egy gyermeket, ami azt jelenti, hogy támogatható külön-külön az iskoláztatása, étkeztetése, fejlesztése, szabadidős tevékenysége. Napi 80-100 forintból már minőségibb életet lehet biztosítani a gyerekeknek. A cikkünkben megismert Doria továbbtanulásához is az alapítványon keresztül lehet hozzájárulni.

A támogatás feltételeiről, egyéb módjairól és az alapítvány többi projektjéről bővebb információ: <http://afrikaert.hu/>